

PROF. DR. HAMZA ZÜLFİKAR İLE MÜLAKAT

Dr. Reşide GÜRSES

- Sayın Hocam önce üzerinde çalıştığınız Türk dili alanını seçmenizdeki sebebi öğrenebilir miyim?

Ben, 1958 yılında Bitlis Lisesinden mezun oldum. Bize İstanbul, Ankara ve İzmir gibi kültür merkezlerinden öğretmenler tayin edilirdi. Bunlardan biri Hacettepe Üniversitesinden emekli olan Prof. Dr. Talât Tekin'dir. Benim mezuniyetimden birkaç yıl sonra Rahmetli Prof.

Dr. Necmettin Hacıeminoğlu da Bitlis Lisesinde Edebiyat öğretmeni olarak görev yapmıştır. Daha sonraki edebiyat öğretmenleri arasında yazar Vecihî Timuroğlu da bulunmaktadır.

Bitlis Lisesinin ikinci dönem mezunlarındayım. Eskiden Bitlisli gençler lise öğrenimi için Diyarbakır'a giderlerdi. Kamyon kasalarında Bitlis'ten Diyarbakır'a bir iki günde ulaşıldı. Bitlis'te lisenin açılmasını ve ardından birbirinden değerli öğretmenlerin bu uzak yurt köşesine gönderilmesini Cumhuriyet'e borçlu olduğumuzu burada ifade etmek isterim.

Bitlis Lisesinden mezun olduktan bir yıl sonra, ailemle birlikte yüksek öğrenim için Ankara'ya göç ettik. O yıllarda bugünkü gibi üniversiteye girmek zor değildi. Atatürk'ün kurduğu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, binası ve alındaki yazı ile beni büyüledi. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne yazıldım. Fakültemizin birinci yılında sınav yoktu. İkinci ve üçüncü öğretim yılı içinde hocalarımla dikkatini çekmeyi başardım. Yayınları takip ettim. Farsça ve Genel Türk Tarihi derslerine de devam ettim. Dört yılın sonunda mezun olup Türk Dil Kurumuna uzman yardımcısı olarak girdim. Burada bir durumu belirtmeden geçemeyeceğim. Benden önce Türk Dil Kurumuna alınanlar sınavsız alınmıştır. Beni neden sıkı sınava tâbi tuttuklarını hiçbir zaman anlayamadım.

Türk diline büyük bir merakım vardı. Dil bilgisi, imlâ ve söyleyiş ilgimi çok çekiyordu. Türk Dil Kurumunu da bu amaçla tercih etmiştim. Bir yandan da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde açılacak olan sınavları bekliyordum.

Açılan ilk sınavda en yüksek notu almama rağmen benim tayinimi o yıl yapmadılar. Bir süre sonra sınavın iptal edildiğini öğrendim. İkinci defa sınav açıldı. Bu sınavda da en yüksek notu ben aldım. O yıllarda hak aramak, Danıştaya başvurmak aklımızın ucundan geçmezdi. "Büyüklerin bir bildiği

var.” derdik. Mekânı Cennet olsun Hocam Prof. Dr. Saadet Çağatay doktora çalışmamı yönetmek üzere beni yanına aldı.

İşte o günden bugüne kadar, öğrencilik yıllarını da katarsam 44 yıldır bu Fakültede görev yapıyor, Atatürk’ün bu kutsal ocağında hizmet veriyor ve çok sevdiğim Türk dili alanında çalışarak bir yandan insan yetiştirmek, bir yandan da alanımla ilgili çeşitli ürünleri ortaya koymakla meşgul oluyorum.

- Sayın Hocam uzun süre Türk dili üzerine çalışan biri olarak Türk dilinin yaşadığı sorunlar sizce nelerdir? Bunlardan kısaca bahsedebilir misiniz?

Dilimiz Cumhuriyet Dönemine gelinceye kadar kendi ses kurallarına uygun bir alfabeye yazılmadığı için yüzyıllar boyunca birtakım sorunlarla iç içe kalmıştır. 70 yıldır yeni Türk harfleriyle dilimizi yazıyor ve birbirimizle iletişim kuruyoruz. Ancak, sorunlar bugün de durulmuş değildir. Eskiden herkes yazı bilmezdi. Sorunlar, bir aydın kesimin içinde konuşulurdu. Şimdi herkes yazı yazıyor, herkes dille ilgili düşünce ileri sürüyor, hatta dile müdahale ediyor. Dolayısıyla dilimizde özellikle imlâ yönünden bir istikrar sağlanamıyor.

Türkçenin sorunu yalnızca imlâ ile sınırlı değildir. Sözlükleri geliştirilmemiştir. Terimlerinde birlik yoktur. Türkçenin öğretimi gereği gibi yapılmıyor. Türkçe batıdan gelen kelimelerin tehdidi altındadır. İş başına gelen hükümetlerin Türkçe ile ilgili belirli politikaları yoktur. Oysa M. Kemal Atatürk dil ile millet ilişkisini çok iyi anlamış bir liderdi. O, hayatının son günlerine kadar dille meşgul oldu. Onu kaybettiğimiz günden bu yana Türkçe giderek geri plana itilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı, Türk Dil Kurumu ile iş birliği yapmak, üretilen bilgileri uygulamaya koymak hususunda ciddi bir gayret göstermelidir.

- “Sözlükler geliştirilmemiştir.” dediniz. Bu cümleyi biraz açar mısınız? Sizce sözlükler konusunda yapılması gereken daha ne gibi işler var?

Önce şu hususu belirtelim. Otuz bin civarında kelimeyi içeren Şemseddin Sami’nin sözlüğündeki kelime sayısı, 1945 yılında Türk Dil Kurumunca yayımlanan Türkçe Sözlük’te nasıl oldu da on beş bine düştü. Türetilen kelimelerle Türkçe Sözlük’ün kelime hazinesi artması gerekirken neden azaldı? Cevabı: “Adı üstünde Türkçe Sözlük olduğu için yabancı kelimelerden arındırıldı.” Bu sözlük yalnızca yabancı kaynaklı Arapça, Farsça kelimeleri içine almamıştır. Sözlükteki Rumca, İtalyanca, Fransızca kelimeler de yabancıdır. Sözlüğe bir kelime almak veya sözlükten bir kelime çıkarmak sözlükçülüğün önemle üzerinde durduğu bir konudur. Kelime alınır, ama sözlükten kelime çıkarılmaz. Bir sözlük, sadece bugün kullanılan sözlerin kitabı olamaz. İnsanlar geçmişte kullanılmış bir kelimenin anlamını öğrenmek için de sözlüğe bakarlar.

Sözlükler çok çeşitlidir. Bunların çeşitleri henüz bizde yapılamadı. Ayrıca terim sözlükleri istenilen düzeye getirilememiştir.

Sözlüklerden söz açılmışken Türkçe Sözlük'e büyük emekleri geçmiş birkaç kişiyi anmadan geçemeyeceğim. Şu anda hayatta olmayan Mehmet Ali Ağakay, Nurettin Artam, yıllarca Türkçe Sözlük'ün zenginleştirilmesinde çalışmışlardır. Bir başka bilgin, Prof. Dr. Hasan Eren'dir. Onun çocuklarından biri de Türkçe Sözlük'tür. Sözlüğe binlerce madde eklemiş, birçok düzeltme yapmış, sözlüğün çeşitli baskılarında görev almıştır. Kendisine sağlıklı uzun ömürler diliyorum. Sözlük Kolunda çalışan öğrencileri ve meslektaşları onun katkılarını her zaman dile getirirler... Hocamız sözlüğü un çuvalına benzetirdi: "Vurdukça tozar." derdi. Bununla sözlüğün her zaman eksik bir yanının bulunduğunu vurgulamak isterdi.

Burada bir hatıramı anlatmadan geçemeyeceğim. Sayın Suat İlhan, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı olduğu ilk yıllarda, Türkçe Sözlük'ün 1988 baskısı üzerinde önemle duruyordu. 1988 tarihinde yayımlanan bu sözlüğün toplantılarına haftada bir gün gelir, çalışmaların ne aşamada olduğunu öğrenmek isterdi. Fevkalâde kibar ve gün görmüş bir kişiliğe sahip olan Suat İlhan'a, başta Hasan Eren olmak üzere Sözlük Kolunda çalışan bizler saygı duyardık. Paşamızın zaman zaman çalışmalarımızı denetlemesini gören bazı meslektaşlarımız, Başkanımıza yaptığımız açıklamalara, gösterdiğimiz saygıya bakıp bize çeşitli rütbeler lâıyk görmüşlerdir. Prof. Dr. Hasan Eren albay, ben ise arkadaşlarıma göre binbaşı derecesindeydim. Gerçekten o günlerde bir disiplin ve ciddiyet içinde çalışıldı ve kısa sürede Türkçe Sözlük yayımlandı.

- Eğitim dilinin yabancı dille yapılması konusunda neler düşünüyorsunuz? Bunun dilimize etkisini kısaca değerlendirir misiniz?

Her zaman özellikle belirtmeye çalıştığımız bir husus var. Yabancı dil öğrenelim. Hatta iki yabancı dil bilelim. Ancak, yabancı dil öğrenmek veya bildiğimiz yabancı dili pekiştirmek, geliştirmek için eğitim dilini yabancılaştırmayalım. Şu anda Türkiye'de birkaç üniversite yabancı dille eğitim yapıyor. Ben bu üniversitelerin bazılarında derslerin bütünüyle yabancı bir dille verildiği kanaatinde değilim. Eski ve köklü bir, iki üniversitenin standardı tutturmak üzere yabancı dille eğitim yapmasında bir sakınca görmüyorum. Önemli olan yabancı dille eğitimi, öğretimi gerektiği biçimde yapmak ve bunun öteki yüksek öğretim kurumlarında yaygınlaştırılmasını önlemektir.

Yabancı dille yapılan eğitimin Türkçeyi olumsuz yönde etkilediği açıktır. Ancak bizim de millet olarak bu tehlikeye karşı önlem almamız gerekir. Böyle bir bilinç geliştiremediğimiz için millet olarak yabancı kelimelere kucak açıyoruz. Eğer bu hususta duyarlı olursak, yabancı dille eğitim ve öğretim dili etkilemez. Her Türk aydını yazısında, konuşmasında dilinin ucuna gelen yabancı bir kelimenin, özellikle son yıllarda Türkçeyi tehdit eden batı kökenli

kelimelerin Türkçesinin olup olmadığını bir düşünmesi gerekir. Bir yabancı dili gereği gibi bilenler ve dilinin önemini idrak edenler zaten yabancı kelimelere yönelmez.

- Gerek bilim adamlarının gerek öğretmenlerin dile yaklaşımı sizce nasıldır? Bugün dilin içinde bulunduğu sorunların çözümünde öğretim üyelerine ve öğretmenlere ne tür görevler düşüyor?

Fakültemizin çeşitli dallarda görev yapan öğretim üyeleri arasında öğrencinin yazılı kâğıdını imlâ ve anlatım açısından değerlendirenlere rastlamışım. Onları saygı ile selâmlıyorum. Türkçeyi yetersiz bulan ve yabancı dille daha kolay anlatıldığını savunanları ise yeri geldikçe kınıyorum.

Meseleye, değişik dallarda görev yapan öğretim üyeleri açısından baktığımızda, dile karşı duyarlı olanların sayısının yüksek olduğu kanaatinde değilim. Bu durum, bilimsel kitap ve makalelerde açıkça görülüyor.

Öğretmenlere gelince onlar dersaneler ile üniversite giriş sınavları arasında sıkışmış, test eğitimi yapmayı öncelikli iş hâline getirmişlerdir. Okuyan bir kuşak yetiştirmek geri planda kalmıştır. Yeni yayınları takip etmek, tartışmak, konferanslara katılmak, pek çok öğretmen için artık söz konusu değildir.

Böyle bir ortamda dilin içinde bulunduğu meseleleri aydın kesimle konuşmak, tartışmak, çözüm önerileri üretmek ve toplumu dil konusunda uyandırmak mümkün olmuyor. Biri milenyum dedi mi, ertesi gün milenyum sözü herkesin dilinde. Anlamını, kullanıldığı yeri bilsek de bilmesek de dilimizden düşürmediğimiz yabancı kelimeler var.

Bu ülkede kaç aydın yazdığı cümleyi okulda öğrendiği dil bilgisi kurallarına göre kontrol etmesini bilir? İmlâ Kılavuzu'na, sözlüğe bakmayı ayıp sayanlar var. "Onlara okul çocukları bakar." diyenlere çok rastlamışım. Bir zamanlar İmlâ Kılavuzu'nun 15-20 sayfalık baş kısmındaki bilgileri okumaktan aciz olanlar, şimdi 75 sayfayı tutan kurallar kısmını nasıl okusun ve o kuralları imlâda uygulasin?

Bizim gibi alfabesi, imlâsı açısından dilde bir devrim geçirmiş olanların en çok meşgul olacakları konu dil olmalıdır.

- Toplumda dil bilincinin oluşturulması için sizce neler yapılabilir?

Dil bilinci, dilin gerekliliği, önemi açıklanarak sağlanır. Kişiler; millet olmanın ve aydın olmanın ilk şartının dil olduğunu anlamalıdır. Dilin incelikleri kavrandıkça bilinçlenme olur. Bu da okumakla elde edilir. Okul çağındaki her genç Cumhuriyet Döneminin klasik birkaç eserini mutlaka okumalıdır. Çok okuyan insan akıcı konuşur ve anlaşılır bir üslûpla yazılarını yazar. Bu düzeye ulaşmış bir kimse artık dil bilincine sahip sayılır. Dili sevdirmek, önemini anlatmak da öğretmenlere düşer.

- Türk Dil Kurumunda, sözlük, imlâ, terim ve yabancı kelimelere karşılıklar konuları başta olmak üzere çeşitli çalışmalarda yer aldınız. Bu konularda yapılanları kısaca değerlendirir misiniz?

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumunun başeseridir. İş adamı, devlet adamı, kanun adamı, öğretim üyesi kısaca her kesimin güvendiği başlıca kaynaktır. Bu bakımdan sözlerin tanımlarının dikkatlice yapılması, Sözlüğün başlıca amacı olmuştur. Türkçe Sözlük bugün 75.000 civarında madde başına sahiptir. Sözlüğe terimler pek alınmıyor. Onlar için terim sözlüklerine bakılıyor. Bu terimler Sözlüğe katılırsa sayı 100.000'i rahatlıkla aşar. Ayrıca her toplantıda, taramalardan elde edilen 5 -10 kelimenin Sözlüğe girdiğini düşünürsek daha sözlüğe girmemiş, binlerle ifade edilen kelime, deyim, birleşik fiil olduğunu söyleyebiliriz. Unutmamak gerekir ki, bu durum Sözlük Kolundaki çalışmaların daima sınırlı oluşuyla bağlantılıdır. Yıllardır bu iş, Kurumun Sözlük Kolunda çalışan bir, iki uzmanın ve üniversitelerden çağrılan öğretim üyelerinin gayretiyle yürütülüyor.

Bizim en zor işimiz, imlâda birlik sağlamak, kuralları gereği gibi tespit etmektir. Bunun için 1965 yılından bu yana, bu konuda büyük gayretler sarf ediliyor, ancak istenen sonuç elde edilemiyor. Bu dağınıklığın değişen kuralardan kaynaklandığı bir sebep olarak gösterilebilir. Bence asıl sebep, bir kuralı ilgilendiren bütün örneklerin bir dökümünün yapılmamasıdır. Bu yüzden bu tür sorunlar yaşanıyor. 1996 ve 2000 yıllarında yayımlanan İmlâ Kılavuzu'nda bu dökümler yapılmaya çalışıldı. Çok kez kurala uyan kelime sayısının, uymayanlardan daha fazla olduğu görüldü. Buna birleşik kelimeleri örnek verebiliriz. İmlâları kalıplaşmış, gelenekleşmiş ama kurallara ters kelimelerin sayısı iki yüze yakındır. Bunlar Kılavuz'un kurallar bahsinde ayrı bir başlık altında verilmiştir.

İmlâda birliğin, ilkokuldan başlayacak şekilde sıkı bir eğitimle gerçekleşeceği kanaatindeyim. Piyasadaki kılavuzlar, Türk Dil Kurumunun çıkarmış olduğu İmlâ Kılavuzu'na uymalıdır.

Yabancı kelimelere karşılıklar bulmak Türk Dil Kurumunun esas görevlerinden biridir. "Karşılık bulmak" yanında "karşılık göstermek" sözünü de kullanmalıyız. Dilde var olan bir kelimeyi yabancı bir kelimeye karşılık olarak gösterebiliriz. Yabancı kelimelere karşılık bulmak veya göstermek kolay oluyor da benimsetilmesi güç oluyor. Nedense bulunan karşılıklar, kısa sürede eleştiri konusu, hatta alay konusu olabiliyor. "Check up" için önerilmiş olan tam bakım gibi anlamlı bir ifadeyi eleştirenler, insanın otomobil olmadığından söz ettiler. Oysa bakmak fiili hasta bakıcı terimi de bakıcı kelimesinin köküydü.

Vizyon karşılığı gösterim sözünün benimsenememesine çok şaşarım. Dilimizde kişiler için vizyon sahibi sözü yerine; geniş görüşlü, geniş ufuklu, ufku geniş, görüş sahibi, ileri görüşlü, uzak görüşlü, uzgörüşlü gibi pek çok

karşılık gösterilebildiği hâlde, aydınımız vizyon sahibi sözünden bir türlü kurtulamıyor. Bu durumu yorumlamak uzun süre alır. Buna biz kısaca, özentinin tipik bir örneği, kendi değerlerini küçülten bir anlayışın tezahürü diyelim.

- Dilimizin yazımı ile ilgili olarak imlâ mı / yazım mı? ikileminden başlayarak değişik zeminlerde ve ortamlarda yaşanan bu ikilik yazıdaki birliği engellemektedir. Bu konuda bir birlik sağlanabilmesi için sizce neler yapılabilir?

Yazım mı imlâ mı, cevap mı yanıt mı? Bu tartışmanın anlamsızlığı zannederim şimdi daha iyi anlaşılıyor. Yeni harflere geçtiğimiz 1928 yılında çıkan kılavuzun adı: İmlâ Lûgatı'dır. İmlâ, 1965 yılında da kılavuzların başlığında yer almıştır.

Yazım, bilgisayarın toplum hayatımıza girmesinden sonra bu alanda terim olarak kullanıldı. Yazmak kökünden başka terimler türetildi. İmlâ daha yaygın bir söz olarak 1980'li yıllarda yeniden kılavuzların adında yer aldı. Bugün imlâ veya yazım demek benim için hiç sorun değil. Benim bir kitabımın adı: Türkçe Yazım ve Anlatım'dır. İmlâ sözünü tercih eden Türk Dil Kurumunun Bilim Kuruludur. Birliği sağlamak için ben de yazılarımda imlâ sözünü kullanıyorum. Arapça kökenli olan bu kelime "doldurma" demektir. Karayollarında da bu terim kullanılır. Toprak imlâsı yapmak sözünde geçer. Basım işinde, harflerin bir kalıp içinde doldurulup kelime yapılması işlemine bakılarak buna imlâ denmiştir.

Bizler bu kısır çekişme konularına takılıp kalmamalıyız. Oysa önümüzde dağlar kadar yığılmış sorun var.

- Türkçenin bilim dili olması yönünde önemli bir adım olan terim çalışmalarının dünü, bugünü yarını hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

Osmanlı aydını terimleri, Arapça ve Farsça kelime köklerinden ve eklerinden yararlanarak türetiyordu. Osmanlı Türkçesini klasik dil sayan ve terimleri Arapça köklere dayanarak türeten son Osmanlı aydını Ziya Gökalp'tir.

Cumhuriyet Döneminde terimlerin türetilmesi Türkçe köklere ve eklere dayanılarak yapılmıştır. Bu dönemde türetilen Türkçe terimlerin yüzde doksanı Arapça ve Farsça kelime köklerine, eklerine dayanan eski terimlerin yeni dile aktarılmasıdır. Bu dönemde batıdan gelen terimlere bulunan Türkçe karşılıklar çok sınırlıdır. Cumhuriyet Dönemi aydını bu kez batı dillerinden gelen kelime ve terimleri olduğu gibi alma eğiliminde olmuştur. Peyami Safa bu eğilimin savunucularından biridir.

Batı dillerinden Türkçeye giren yabancı kökenli terimlere asıl 1960'lı yıllardan sonra karşılık bulunmaya çalışılmıştır.

Terimin, Türkçe bir kelime köküne dayanmasında, Türkçe bir ekle kuralara uygun bir biçimde türetilmesinde pek çok yarar vardır. Öğrenim çağın-

daki bir genç; ekini, kökünü tanıdığı bir terimle onun dayandığı tanımı çok rahat bağdaştırır. Terimler, Türkçe ve anlamlı olmalı, yapıcı dilin kurallarına uygun türetilmelidir.

Türk terimciliği bugün ağır bir baskı altındadır. Batı dillerinden gelen terimler, Türkçe terim türetmeyi durdurmuştur. Türetilenlere de ilgi duyulmamaktadır. Bazı öğretim üyeleri bu yolda bir çaba gösteriyorlar ama, bulunan karşılık işi biraz daha zorlaştırıyor. Çünkü bu kez değişik kimselerin ortaya attığı terimlerle bir terim kargaşası yaşanıyor.

Türk Dil Kurumu bu yolda da birleştirici ve tanıtıcı olma görevini çeşitli projelere bağlanmış yayınlarla yürütmeye çalışıyor.

- Herhangi bir konuda Türkçe terimlerin üretilmesinde nasıl bir yol izleniyor? Bu süreçte bir sorun yaşanıyor mu? Yaşanıyorsa, bu sorunlar nelerdir? Kısaca bahseder misiniz?

Terim üretme işi, Cumhuriyet'in ilk on yılında başlatıldı ve bana göre o tarihten sonra bilgisayar gibi bir, iki alan dışında durma noktasına geldi. En durgun dönemi 1950'li yıllara rastlayan terim türetme işi, 1960-2000 yılları arasında batı kökenli terimler öne çıktığı için herhangi bir gelişme göstermemiş, türetilenlerin pek azı kabul görmüş ve bu arada bir kavrama birden çok terimin karşılık gösterilmesi sebebiyle terimlerde kargaşa çıkmıştır.

Terim türetmek için alanla ilgili uzmanlarla dilcilerin bir araya gelmesi gerekir. Türetilenlerin uygulamaya konulması ise ayrı bir iştir. Üniversite senatolarının, Talim Terbiye Kurulunun, çeşitli sanat kuruluşlarının türetilen terimleri kullanmaları için üyelerine tavsiyede bulunması gerekir. Bilmiyorum, bizden başka, terimlerde bu ölçüde kargaşanın yaşandığı bir başka dil var mı? Batı kökenli terimlerin dilimize gerekli gereksiz hızla yerleşmesinin sebebi bu kargaşadan kaynaklanıyor.

Türk Dil Kurumunun Kanununun çıkmasını bekliyoruz. Kurullar oluşturulduktan sonra bu alanda ciddi önlemler alınacaktır. Aslında bu şartlar içinde bile birtakım girişimler yapılmıştır. Türk Dil Kurumu ile Mühendislik Fakülteleri Dekanları Konseyinin iş birliği ile Kurum bünyesinde Teknik Terimler Kurulunun oluşturulması bu konuya örnek olarak verilebilir. Bu Kurul öncelikle terimleri ele alıp gerekli birliği sağlamaya çalışacaktır.

- Dilimizde önemli bir yer tutmaya başlayan yabancı sözlere karşılıklar konusundan kısaca bahseder misiniz? Bu konuda sizce daha neler yapılabilir?

Yabancı kelimeler konusu Türkçenin bin iki yüz yıllık sorunudur. Uygurlar'dan itibaren başlayan ve onuncu yüzyılda İslâmiyet'in kabulünden sonra giderek artan yabancı kelime salgını, ancak Cumhuriyet Döneminde durdurulmuş ve bu atılım döneminde, pek çok yabancı kelimeye karşılık bulunarak Türkçenin saflaştırılması nispeten sağlanabilmiştir. Bu dönemde

gözden kaçırılmaması gereken bir hususu belirtmeden geçemeyeceğim. Pek çok yabancı kelimenin taşıdığı kavramın, türetilmiş Türkçe bir kelime ile karşılanmasının yanı sıra bazıları da karşılığı bulunamadan tarihin karanlığına itilmiştir.

Şimdi 50 yıldan beri Türkçeyi tehdit eden ciddî bir tehlike daha görülmektedir. O da batıdan alınan ve ulu orta kullanılan yabancı kelimeler. Elimdeki 10.4.2004 tarihli Hürriyet gazetesinden örnek vereyim. Bir spor terimi olan ve sınırlı bir alanda kullanılan gart (gard), günlük bir gazetenin köşe yazarının yazısında ne münasebetle yer alıyor?

“Dolayısıyla merkez sağ nitelikli UMP üç hafta önceki bölgesel seçimlerde uğradığı hezimetini bir defa daha tekrarlamamak için şimdiden gardını alıyor” (Hadi Uluengin). Gardını almak, Türkçe Sözlük’te yok. “Önlemiyor” veya “gerekli tedbirleri alıyor” demekten neden kaçınıyor?

Bu durumu ıslah etmek, açılan yarayı hiç olmazsa kontrol altına almak artık güçleşmiştir. Bıçağın kemiğe dayanması mı gerekir? O noktadan sonra yükselen sesler belki bu işe bir çeki düzen verir. Eleştirinin bu kadar zayıfladığı veya kişileştirildiği bir ortamda inandırıcı olmak, sağduyuya hâkim kılacak kalem erbabı bulup harekete geçirmek de artık imkânsız hâle geldi.

- Uzun süre Türk Dil Kurumunda çalışan biri olarak Kurumun çalışmalarını kısaca değerlendirir misiniz? Dilin gelişmesi, zenginleşmesi için Türk Dil Kurumu sizce daha başka neler yapabilir?

Ben mezun olduktan sonra, bir yıl kadar Türk Dil Kurumunun Dil Bilgisi Kolunda çalıştım. İmlâ çalışmalarıyla doğrudan meşgul oldum. Daha sonra asistan olarak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine geçtiğimi yukarıda belirtmiştim. Türk Dili dergisindeki ilk yazım 1968 tarihinde Karamanoğlu Mehmet Bey ile ilgili olup derginin 202 numaralı sayısında yayımlandı.

Türk Dil Kurumuna üye olduktan birkaç yıl sonra Kurum, Başbakanlığa bağlandı. Bu oluşum içinde Türk Dil Kurumunun 40 kişilik Bilim Kuruluna alındım. Kısaca öğrenciliğimden bugüne kadar Türk Dil Kurumunda faaliyetlerim devam etmiştir.

Türk Dil Kurumu, Türk dili ve edebiyatı alanında akademik özelliklere sahip bir kuruluştur. Bu Kurum yayınlarıyla dile yön vermiş, dile ilgili her sorunu gidermekle görevli kılınmıştır.

Türk Dil Kurumunun gerçek kimliği ve görevi içinde kalması, bilimsel çizgide yürümesi her zaman aranan bir ilke olmuştur. Kurumun daha da akademik bir yapı içinde, sözü dinlenir bir kuruluş olması temel amacımızdır. Ancak, başta bir türlü çıkmayan kanunu olmak üzere Türk Dil Kurumunun bazı beklentileri vardır. Yetişmiş uzman kadrosu bu beklentilerden biridir.

Türk Dil Kurumu, bu kısıtlı kadro ve imkânlar içinde yapması gereken işleri büyük bir özveriyle yürütüyor. Ankara ve Ankara dışı konferanslar, yayınların uzak yurt köşelerindeki kültür merkezlerine taşınması, Güncel Türkçe Sözlük'ün yayımlanma aşamasına getirilmesi, çeşitli terim sözlükleri ile ilgili projelerin yürütülmesi gibi faaliyetler bu açıklamamıza örnek gösterilebilir.

Türk Dil Kurumu kurulduğu tarih olan 1932'den bu yana, elde ettiği geniş bir deneyime sahiptir. Bu 72 yıl içinde yapılan yanlışlıklar ve doğru işler aydınlığa kavuşmuştur. Bu bakımdan Türk Dil Kurumu dilin içinde bulunduğu sorunları giderecek birikime sahiptir. Yeter ki, gerekli yasal düzenlemeler yapılsın. Türk Dil Kurumuna yaptırım gücü ve esnekliği sağlansın.

-Türk Dili dergisinde yayımlanan ve dil bilincinin oluşmasına katkı sağlayan "Doğru Yazalım Doğru Konuşalım" başlıklı bir köşeniz bulunmaktadır. Böyle bir köşeyi hazırlamaya sizi yönlendiren sebep nedir?

Türk dilinin içinde bulunduğu ciddi sorunlar karşısında piyasaya birçok yayın çıktı. Bunlardan bazıları saplandığı görüş ve anlayış içinde sorunları değerlendirip yayın hâline getirdi. Kimisi de bu ciddi meseleyi polemik hâline getirdi. Sırf Türk Dil Kurumunu hedef alan yayınlar da oldu. Gerçekten işin özüne, temeline inip bol örnekler sergileyen ve tahliller yapan yazıların sayısı sınırlı kaldı. Bu yayınlardaki yanlış değerlendirmeler, yazı hayatında ve televizyonlarda, geçerli doğrular olarak kabul edildi. Bu acı durum karşısında Türk Dili dergisinde ayda bir çıkan bu makaleleri yazmaya başladım. Türk Dil Kurumunun dergisine yakışır bir üslûp ile yazdığım bu yazılar başta öğretmenler olmak üzere eli kalem tutan veya konuşan, konuşmayı meslek edinen herkese hitap etmektedir. Genel Ağ (İnternet)'da yayımlanan bu yazılarım, yurt içinde ve yurt dışında geniş okuyucu kitleleri bulmaktadır. Türk Dil Kurumu Başkanı, bu yazıların Genel Ağ'da yayımlanmasını uygun gördüğü için kendisine burada teşekkür ediyorum.

-Bir ihtiyaçtan doğan bu köşedeki yazılarınızın daha geniş kitlelere ulaşması noktasında, bu yazılarınızı bir kitap hâlinde yayımlamayı düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız kitabınız ne zaman okuyucuyla buluşacak? Bu konuda belli bir zaman verebilir misiniz?

Yaklaşık dört yıldır bu köşede ele aldığım yazıları kitap hâline getirmeyi düşünüyorum. Ancak her yazıdan sonra, eklemem gereken hususlar ve üzerinde durulması gereken örnekler ortaya çıkıyor. Dolayısıyla yazıların daha geniş ve doyurucu olması için yeniden ele almam gerekiyor. Kısmet olursa önümüzdeki yıl bu yazılarımı bir kitapta toplayıp yayımlayabileceğim.

- Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Reşide Hanım, önce beni dinlediğiniz ve bu konuşmayı yayımlanır duruma getirdiğiniz için size teşekkür ederim. Doktora tezinizde bulunmuştum.

O günden ve daha sonraki yıllarda Kurumda yaptığınız çalışmalardan edindiğim izlenim, sizin gerçekten bilime saygılı, çalışkan, verilen görevleri gereği gibi yapan bir uzman olduğunuzdur. Bu bakımdan sizi kutluyorum.

Son olarak bu kısa ömür içinde geniş Türk âleminin diline küçük bir katkı yaptıysam, kendimi mutlu sayacağım. Bana ve çocuklarıma kalan servet bu katkı olacaktır.

- Yoğun çalışmalarınız arasında bize zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.